

Revoluční pár

Pan X se narodil v roce 1966 v Domažlicích, vystudoval Univerzitu Karlovu, obor biochemie, v současnosti působí v nejvyšším vedení mezinárodní firmy. Jeho žena paní X se narodila v roce 1968 v Chomutově, studovala anorganickou chemii na stejné univerzitě jako manžel, momentálně je ženou v domácnosti.

Společně vzpomínají na dobu nejen před dvaceti lety.

Hlavním tématem našeho rozhovoru má sice být rok 1989 a sametová revoluce, ale já se domnívám, že by bylo dobré vás oba nějak uvést. Jak byste charakterizovali vztah vašich rodin k režimu a socialismu obecně?

Paní X: Pohodlné přežívání? Asi ano, má matka byla úřednicí na oddělení pasů a víz, členka KSČ. Otec byl policista, nabídku vstupu do KSČ odmítl po roce 1968. Možná proto se nikdy ani nepokusil žádat o devizový příslib, i když matka ty žádosti vyřizovala...

Pan X: Mé babičce po roce '48 znárodnili módní salon, tedy spíš krejčovství, moje teta v padesátých letech dokonce seděla ve vězení. Proč, to nikdo přesně neví. Verze mojí mámy je, že se ve vlaku před nějakým neznámým člověkem zastala kardinála Berana a ten člověk ji pak udal. Verze jejího vnuka zase je, že zfackovala starostu... Co se týče mých rodičů, musím se přiznat, že můj táta byl nějakou chvíli členem KSČ, ale v roce 1968 vystoupil.

Vy sami jste politiku začali vnímat kdy?

Pan X: Pamatuji si takové střípky z doby, kdy mámu, asi v roce 1971, vyhodili z nemocnice. Byla v té době lékařkou v domažlické nemocnici a ptala se, proč vyhodili jejího kolegu. Vzpomínám si na brek, pár menších hádek, protože to bylo neuvěřitelné, v době stoprocentní zaměstnanosti někoho vyhodit takhle znenadání... určitě se bála, co bude dál. Já jsem jí tenkrát, nevím proč, navrhnul, aby šla na poštu. Bylo mi pět...

Veřejně jste někdy své názory prezentovali, myslím před revolucí?

Pan X: Nijak výrazně, tedy samozřejmě že jsem občas něco prohlašoval ve škole, ale nic výjimečného. Když mě na vysoké škole požádali, abych vstoupil do KSČ, napsal jsem v rámci předmětu politická ekonomie referát, který vyzněl v tom smyslu, že na Západě je úplně všechno lepší... Pak už mě nechtěli. Ale o moc víc jsem toho před revolucí nestihl.

Paní X: Zapomněl na příhodu, kdy „emigroval“ s kamarádem. V prváku na gymnáziu se s kamarádem sebrali a utekli z domova. Vydrželo jim to dva dny, pak se vrátili. Rodiče ale samozřejmě ještě před tím zavolali policii, mohli se zbláznit, když se jim ztratil syn...

Já jsem se akorát jednou na vysoké škole zdržela hlasování při volbě předsedy Socialistického svazu mládeže, byla jsem úplně sama. Pak tam byl ještě Šimon Pánek, ale ten hlasoval dokonce proti navrženému kandidátovi. Z toho vám může být jasné, že jsem se nezdržela z nějakých politických důvodů, ale čistě kvůli tomu, že jsem toho kandidáta neznala a nevěděla jsem, proč bych ho tedy měla volit...

Pan X: Já jsem v tom svazu dokonce na vysoké nebyl!

Paní X: A já jsem z něj pak samozřejmě vystoupila... SSM v té době nevykazoval žádnou smysluplnou aktivitu.

Nikdy potom už jste o emigraci nepřemýšleli?

Pan X: Pořád, ale než jsme dospěli do stádia, kdy to bylo možné, nebylo to už potřeba...

Když už jsme se tedy takhle oslím můstkem dostali k roku 1989, kdy podle vás začala revoluce, co bylo takovým milníkem?

Pan X: Těžko říct. V lednu byly dost velké demonstrace za Palacha. Já jsem byl jen na jedné.

Paní X: Já jsem nebyla ani na jedné, kupovala jsem si na Václaváku boty a viděla jsem, jak tam kropí lidi z takového vozu k tomu uzpůsobenému. Když jsem pak sešla dolů a na poblíž stojícího policistu měla pár „zbytečných“ dotazů, tak i mě pro jistotu „rozehnal“.

Pan X: Potom bylo výročí Palachova pohřbu. Tam pár našich známých bylo, honili je po polích...

Paní X: To si nedovedete představit, jaká je to zábava, když tě honí po poli.

Pan X: Pak v únoru jsme byli na soudu s Havlem. Přišel kamarád a říkal: „Soudí Havla, půjdeme se podívat.“ My jsme nikdo nevěděli, kdo ten Havel vlastně je, ale šli jsme, už kvůli tomu, že byl taky proti režimu, což bylo jediné, co jsme o něm věděli. Tam jsem ho poprvé viděl, pak nás zadrželi pro „bezdůvodné postávání“. Brali jsme to jako velikou legraci, když nás odvezli na stanici a pak zase propustili. Pravda ale je, že nás za to mohli i vyhodit ze školy. Naštěstí nevyhodili.

Potom 28. října byla demonstrace na Žižkově a v listopadu to už je známé.

Co jste přesně dělali 17. listopadu 1989?

Paní X: Já jsem byla v divadle. Pamatuji si, jak herci komentovali dění venku: „Taková zima a venku mydlej lidi“ a chodili po jevišti se svíčkami. Nikdo moc nevěděl, jestli je to pravda, nebo to patří do té hry.

Pan X: Já jsem byl sedmnáctého na Národní třídě, nedostal jsem obuškem jen proto, že jsem měl kufřík, za který jsem se schoval. Pak jsem utekl jednou z těch ulic, která je na Národní kolmá.

Byli jste inspirováni děním v Německu, Polsku a Maďarsku, nebo se tu toho zase tolik nevědělo?

Pan X: My jsme věděli, že spadla zeď v Berlíně, i to, že v Polsku režim v podstatě padl, ale ty informace byly tak kusé, že se nedalo přesně určit, co to znamená. Nevěděli jsme toho moc. Revoluce u nás byla celá od začátku z iniciativy Čechů a Slováků, bez podpory zvenčí.

Byla to v zásadě revoluce vysokoškoláků. Byli jste nějak organizovaní, nebo to bylo celé spíš spontánní?

Pan X: Bylo to spontánní, ale celkově velmi organizované. Organizovalo se to tak nějak přirozeně. Já jsem se stal členem fakultního stávkového výboru a vykonával funkci pokladníka. Těch peněz ,co nám lidé nosili z podniků! To musely být miliony. My jsme za ně pak pořídili videokazety s nahrávkou toho, co se sedmnáctého doopravdy stalo, letáky, které jsme dávali do studentských novin a rozdávali je v metru a podobně lidem, co šli z práce. Studenti si taky peníze brali, aby měli na benzin a na jídlo a mohli jezdit do menších měst rozdávat ty videokazety a agitovat. My jsme společně jeli do Domažlic. Vyvíjelo se to všechno hrozně rychle. Nejdřív sedmnáctého, pak ještě demonstrace na Klárově, tam už policie nezasáhla vůbec. Stáli tam ti chlapi v bílých helmách a my jsme jim říkali něco jako: „Zítra přijdem zas a otevřem sud s pivem!“ Nevím vůbec, proč jsme tohle říkali, ale pamatuji si to. Pak přišla ČST s tím, že by ráda přenášela pravdivé informace, a pak už jsme začali věřit, že se to přece jen zlomí a režim padne. Ta demonstrace na Letné, tam už vlastně o moc nešlo.

Jak se na revoluci tvářili lidé v menších městech jako třeba právě v Domažlicích?

Pan X: To moc nevíme, my jsme tam jen přijeli s materiály a takřka hned odjeli. Na náměstí tam byly otevřené diskuze, ale nevím, jak moc byli lidé informovaní. Moji rodiče se ale hodně snažili. Táta trval na tom, aby se znovu obnovila pamětní deska osvobození Domažlic americkou armádou, z nějakého důvodu mu na tom hrozně záleželo. Ta deska tam byla po osvobození, pak se tam vrátila v roce 1968. Dokonce byla chvíli schovaná u nás v chodbě. Nakonec ji po revoluci odhalili s americkou velvyslankyní Shirley Temple.

Jak se díváte na revoluci po dvaceti letech?

Paní X: Tak určitě velmi pozitivně, to, v čem jsme vyrůstali, bylo nesrovnatelně horší, i když teď také čelíme mnoha problémům, ale máme demokracii, což je neskonale víc. Problémy dneška jsou více ekonomického rázu... Užívám si pocit relativní svobody.

Pan X: Dozajista to, čeho bylo dosaženo, je pozitivní. Ale já bych se už tolik k bojům před dvaceti lety nevrátil. Já bych se spíš začal zaměřovat na boje dneška. Je neuvěřitelné, kolik lidí stále dává hlas komunistům a kolik lidí naletí nespelnitelným slibům obecně. Na to bych se soustředil...

A vaši rodiče?

Pan X: Moji rodiče jsou spokojeni. Hlavně máma. Pořád se ale, trochu naivně, diví, že někdo může chtít peníze od státu a neuvědomuje si, že stát si peníze netiskne. Ona má o lidech neuvěřitelně vysoké mínění.

Paní X: Já si myslím, že třeba mou matku ta změna docela mrzí...Ona má ten pohled na věc, že dřívější podmínky, to velmi relativní rovnostářství mezi lidmi a tak, byly spravedlivější. Zkrátka ji štve bohatí lidé.

Ohlédnutí se za rozhovorem *Revoluční pár*

Jestli mladé sedmdesátých a osmdesátých let charakterizuje rozdělení na tesilkáče, veksláky a depecháky spolu s vítěznou revolucí, naši generaci charakterizuje rozdělení do skupin na facebooku a rčení: „No jo, vy už nemáte proti čemu bojovat, to my...“ A je to pravda, vždyť nejlítější boje momentálně probíhají mezi studenty a ministerstvem školství o podobu maturitní zkoušky. (Nutno připomenout, že učit se na ni budeme muset tak jako tak.) To ale ještě neznamená, že nejsme stejně schopní jako předešlá generace. Vždyť i ti naši revolucionářští rodiče by režim svrhnout nedovedli, kdyby nebyli mladí a drzí. Sama jsem slyšela, jak říkali, že brali zatčení na soudu s Havlem jako hru. Líbilo se jim provokovat strážníky, stát uprostřed davu demonstrantů nebo jen postávat opodál a nechat se „rozehnat“ příslušníkem Veřejné bezpečnosti.

Jsme stejně drzí a provokativní, třeba bychom to zvládli ještě daleko dřív, když máme ten facebook, ale to se ukáže, teprve až o něco půjde. Tím samozřejmě nechci zlehčovat závažnost problému délky a šířky maturitních písemek...

Co mě však opravdu překvapilo, bylo, jak perfektně se komunistům pomocí medií povedlo izolovat obyvatele od sebe navzájem. Jak jsem se dozvěděla, o Havlovi respondenti nejdříve nevěděli skoro nic, i když byli jedni z nejangažovanějších studentů. Celkově mám pocit, že kdyby nebylo takových studentů, disent by se z místa nehnul. Jakmile však na svou stranu získal armádu mladých lidí, kterým se podařilo režim pořádně pošouchnout a rozviklat, mohl začít správně fungovat a něčeho hmatatelného vůbec dosáhnout. Těžko říct, čeho by dosáhli sami studenti, kdyby neexistoval disent plný intelektuálů a politiků a následně Občanské fórum, které vlastně vytvořilo celý demokratický systém, jak ho známe dnes. Sice by s největší pravděpodobností dosáhli daleko dál než disent bez studentů, protože jich bylo víc, ale zřejmě by se nejednalo o víc než o reformu tehdejšího systému. Děkuje Bohu, že nám seslal jak válečníky, tak diplomaty.

Co mi z dvojité výpovědi přijde pravděpodobné a co ne? Ač je to s podivem, domnívám se, že v rozhovoru není žádná lež ani příliš upravené skutečnosti. Ačkoliv respondenti viděli otázky v předstihu, tudíž měli čas se na ně připravit a nebyli překvapení, nebáli se přiznat, že jejich rodiče byli v komunistické straně, dokonce vyslovili upřímnou domněnku, že někteří z nich pádu režimu litují.

Z celého rozhovoru jsem měla pocit, že respondenti revoluci berou jako jednu z částí svého života a nepřikládají jí až takovou hodnotu. Spíš bych to nazvala „Revoluce jako zajímavá příhoda“. Vypráví o ní s nadhledem, ne snad že by si neuvědomovali její hluboký dopad, spíš si nepřipouštějí hluboký dopad svých osobních činů, což je nutí o revoluci přemýšlet spíš jako o vydařené akci než jako o hrdinství. Pro mě to, co dokázali, hrdinství je. Co všechno riskovali... Tím se však vracím na začátek – mládí je zkrátka nepřemožitelné.